

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОГО СКЛАДУ УМИСНОГО ВБИВСТВА ПРИ ОБТЯЖУЮЧИХ ОБСТАВИНАХ

ЧЕРЕПІЙ Петро Петрович - здобувач кафедри кримінального права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

УДК 343.611.1

Стаття посвячена дослідженню особливостей юридичного складу умисленого вбивства при обтяжуючих обставинах, акцентовано увагу на проблемних аспектах об'єктивних і суб'єктивних ознаках даного складу правопорушення. Встановлено, що обов'язковими характеристиками кваліфікованого складу умисленого вбивства можуть бути: а) наявність по крайній мірі одного з обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 УК України; б) відсутність пом'якшуючих обставин, передбачених ст. ст. 116-118 УК України.

Особливості юридичного складу умисного вбивства при обтяжуючих обставинах

Постановка проблеми

У теорії кримінального права складу злочинів традиційно класифікуються за ступенем тяжкості на наступні види: а) основний склад злочину; б) кваліфікований чи особливо кваліфікований (склад злочину з обтяжуючими чи особливо обтяжуючими обставинами) склад злочину; в) привілейований (склад злочину з пом'якшуючими обставинами). Є загально визнаним, що кваліфікований (особливо кваліфікований) склад злочину – це юридичний склад певного виду, що фіксує різновид злочину певного виду з обтяжуючими (особливо обтяжуючими) обставинами [10, с. 109].

Як правило, кваліфікований склад злочину фіксується в частині другій тієї статті КК, в частині першій якої зафіксовано основний склад певного злочину. Особливо кваліфіко-

ваний склад, як правило, відображається в частинах третій (четвертій або п'ятій) тієї ж статті КК, в частині першій якої зафіксовано основний склад певного злочину. Кваліфікований та особливо кваліфікований склад відображають більш суспільно небезпечні типи поведінки, порівняно з тими, що відображені за допомогою основних складів. У зв'язку з цим кримінальний закон пов'язує з кваліфікованим (особливо кваліфікованим) складом більш сувору санкцію, ніж з основним.

Питання кримінально-правової боротьби з умисними вбивствами завжди привертала до себе увагу науковців. Ця тема була предметом дослідження в працях багатьох вітчизняних вчених, зокрема, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, В.О. Глушкова, В.К. Грищука, О.М. Гуміна, В.Т. Дзюби, М.Й. Коржанського, М.П. Короленка, В.О. Навроцького, В.В. Сташиса, С.Д. Шапченка, С.С. Яценка та інших.

Формулювання мети статті

Метою даної публікації є аналіз юридичного складу умисного вбивства при обтяжуючих обставинах.

Виклад основного матеріалу

Фіксуючи у ч. 2 ст. 115 КК описання ознак складу умисного вбивства при обтяжуючих обставинах, законодавець використав особливий техніко-юридичний прийом: альтернативні кваліфікуючі ознаки цього складу в більшості випадків представлені

окремими пунктами, яких на сьогоднішній день нараховується 14. Частина пунктів (зокрема – пункти 2, 3, 9, 10 ч. 2 ст. 115 КК) передбачає по декілька обтяжуючих обставин. Подекуди таке «об'єднання» можна виправдати (наприклад, відносно п. 3 – умисне вбивство заручника або викраденої людини; п. 10 – вбивство, поєднане із згвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом). У ряді випадків воно є не просто порушенням вимог законодавчої техніки, а й, з огляду на принципіву відмінність відповідних обставин, створює проблеми для застосування кримінально-правової норми. Тому бажано дотримуватись єдиного підходу, щоб кожна з обтяжуючих обставин була представлена на рівні окремого пункту ч. 2 ст. 115 КК.

Оскільки ч. 2 ст. 115 КК передбачає кваліфікований юридичний склад (склад з обтяжуючими обставинами), доцільно розглянути питання про механізм його утворення. Очевидно, що загальне правило, яке лежить в основі функціонування даного механізму, може бути сформульоване наступним чином: «Кваліфікований (особливо кваліфікований) склад злочину повинен містити усі ознаки основного складу злочину». Як відзначає В.О. Навроцький, «якщо частина статті чи окрема стаття не передбачає всіх ознак основного складу, то це означає, що вона містить не кваліфікований, особливо кваліфікований...вид складу цього злочину, а склад зовсім іншого, самостійного злочину» [14, с. 259]. Загалом у літературі обґрунтовано виділяють три найбільш типових варіанти побудови кваліфікованого (особливо кваліфікованого) складу [10, с. 109-110; 14, с. 259-260]. Перший з них полягає в тому, що основний склад «доповнюється» новими елементами. Як наслідок, «кваліфікований чи особливо кваліфікований склад злочину відрізняється від основного як специфічною конструкцією, так і конкретним змістом» [10, с. 110]. Другий варіант зводиться до доповнення окремих елементів специфічної конструкції новими ознаками. У результаті «кваліфікований чи особливо кваліфікований склад відрізняється від основного складу лише конкретним змістом» [10, с. 110]. Третій варіант є поєднанням двох перших.

На нашу думку, кваліфікований склад умисного вбивства побудований саме таким способом. У ньому присутні і нові елементи (наприклад, мотив чи мета у п. 6, 7, 8, 9, 10, 14), і нові ознаки, що конкретизують, наприклад, зміст потерпілого як складової специфічної конструкції основного складу (п.п. 2, 3, в деякій мірі – п.п. 1, 8) або суб'єкта злочину (п.п. 11, 12, 13).

Кримінально-правовий зміст юридичного складу умисного вбивства при обтяжуючих обставинах утворюють: а) типова юридична конструкція умисного вбивства; б) специфічні (видові) ознаки цього різновиду умисного вбивства [15, с. 220]. Оскільки обов'язкові характеристики умисного вбивства як типової юридичної конструкції неодноразово висвітлювались у науковій літературі, ми розглянемо їх лише в загальному вигляді, зупиняючись на тих окремих положеннях, які мають дискусійний характер.

Безпосередній об'єкт. Існуюча у науковій літературі дискусія з приводу безпосереднього об'єкта вбивств пов'язана, насамперед, з наявністю різних концепцій об'єкта злочину. Пануюча за радянських часів теорія «об'єкт злочину – суспільні відносини» має значну кількість прихильників серед сучасних науковців. Екстраполюючи її на склад вбивства, дослідники називають ним життя людини як певну сукупність суспільних відносин або як структурну частину суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом. Серед вітчизняних науковців такої думки притримуються М.Й. Коржанський [8, с. 9], В.О. Навроцький [13, с. 147], С.Д. Бережний [2, с. 44] та інші. Через категорію суспільних відносин розглядає об'єкт вбивства видатний вчений С.В. Бородін [3, с. 48].

У найбільш «концентрованому» вигляді позиція прихильників концепції «об'єкт вбивства – суспільні відносини» виражена у роботах М.Й. Коржанського. На його думку, «... життя як об'єкт кримінально-правової охорони обов'язково містить у собі суспільні відносини, що існують з приводу охорони цього життя в біологічному розумінні. Саме тому, що об'єкт посягання при вбивстві – не тільки біологічна особистість, а й певна су-

купність суспільних відносин, спрямованих на охорону цієї особистості (у кожному випадку ця сукупність буває найрізноманітнішою і особливою), кримінальний закон містить цілу низку норм, які охороняють ці відносини – статті 115-119 КК» Крім того, «кримінально-правовій охороні людина, її тіло, життя і здоров'я підлягають лише тоді, коли з приводу цих благ існують суспільні відносини, які утворюються в суспільстві для її охорони. Якщо ж у деяких випадках цих відносин немає (скасовані, виключені, наприклад законом), то людина як біологічна одиниця, її тілесна недоторканність кримінально-правовій охороні не підлягають», – зауважує цей вчений [8, с. 9]. Саме з цим пов'язана, на думку М.Й. Коржанського, правомірність заподіяної шкоди за обставин, що виключають злочинність діяння.

Дещо модифікована теорія об'єкта вбивства як відносин у В.О. Навроцького. Він вважає, що безпосереднім об'єктом вбивства є суспільні відносини, які виникають з приводу недоторканності життя іншої особи. Учасниками таких відносин є, з одного боку, особа, носій життя, з іншого – «всякий і кожний». Предметом названих відносин виступає життя іншої людини. А змістом даних відносин є недоторканість життя іншої особи, обов'язок вести себе так, щоб не заподіяти шкоди чужому життю [13, с. 147].

В останні роки значного поширення набуває так звана «ціннісна» концепція об'єкта злочину. Науковці, які її притримуються, вважають, що об'єктом вбивства є життя людини як самостійна цінність. На їх думку, саме таке розуміння сутності об'єкта є підставою для того, що кримінально-правовому захисту підлягає життя людини незалежно від її особистих якостей, незалежно від того, суб'єктом яких відносин вона виступає чи виступала.

Життя людини розглядають як об'єкт вбивства такі вітчизняні науковці, як В.Г. Гончаренко [16, с. 286], Н.А. Дідківська [4, с. 78], М.П. Короленко [9, с. 36], С.Д. Шапченко та С.С. Яценко [15, с. 217] та інші. Ми приєднуємось до такої думки.

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються

в Україні найвищою соціальною цінністю. У ст. 27 Конституції України закріплено невід'ємне право кожної людини на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя, і обов'язок держави – захищати життя людини [7].

Статтею 3 Загальної декларації прав людини, яка була прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 року, передбачене право кожної людини на життя [12, с. 40]. У п. 1 ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, який був прийнятий 16.12.1966 року Генеральною Асамблеєю ООН (ратифікований Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19.10.1973 року № 2148-VIII), зазначається: «Право на життя є невід'ємним правом кожної людини. Це право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя» [12, с. 55].

Дискусійним є питання щодо моменту, з якого виникає право на життя. Зокрема, найбільш поширеними у науковій літературі є такі погляди на початок життя людини як об'єкта кримінально-правової охорони: 1) це вигнання або вилучення живонародженої та життєздатної дитини з утроби матері; 2) це початок фізіологічних пологів, у тому числі – передчасних чи штучних; 3) це момент зачаття; 4) це час формування мозку.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 року кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої Організації охорони здоров'я [18].

Відповідно до п. 2.1. Інструкції про визначення критеріїв живонародженості, мертвонародженості та перинатального періоду, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.02.1996 року № 31, живонародження – є повне вигнання або витягнення продукту зачаття з організму матері незалежно від тривалості вагітності, який після такого відокремлення дихає або виявляє інші ознаки життя, такі як: серцебиття, пульсація пуповини або відповідні рухи довільної мускулатури незалежно від того, переріzana пуповина чи ні,

чи відшарувалась плацента. Кожен продукт такого народження вважається живонародженим [6].

У кримінальному праві прихильницею «медичного підходу» щодо початку життя є О.В. Домбровська. Аналізуючи норми кримінального права, вона дійшла висновку, що початок життя визначається двома моментами: 1) коли у того, хто посягає, є можливість заподіяти реальну шкоду людині; 2) коли у того, хто посягає, складається уява про новонародженого як про живу істоту. Виходячи з цього, на думку О.В. Домбровської, з кримінально-правової точки зору початок життя пов'язаний з процесом вилучення дитини з утроби матері [5, с. 43].

Найбільш поширеною у доктрині кримінального права є думка про те, що початковим моментом життя є початок фізіологічних пологів, у тому числі – передчасних чи штучних. Такий підхід простежується у роботах В.В. Сташиса та М.І. Бажанова [21, с. 12].

В останні роки вчені-криміналісти почали висловлювати думку про те, що життя людини починається задовго до її народження. На користь цього свідчить, зокрема, ст. 4 Американської конвенції про права людини, що була прийнята Міжамериканською конференцією з прав людини 22.11.1969 року в Сан-Хосе, в якій декларується, що життя починається в момент зачаття [1].

Крім того, останні наукові відкриття, сучасні дослідження свідчать, що протягом усього внутрішньоутробного розвитку плід не може вважатися частиною тіла матері. У наш час проводяться унікальні операції по врятуванню дітей, які ще знаходяться в організмі матері. Так, О.М. Попов наводить приклад, коли в австрійському місті Лінце хірурги провели операцію по врятуванню життя дівчинки, яка мала з'явитися на світ лише через 13 тижнів. Шляхом хірургічного втручання медикам вдалося відкрити серцевий клапан у ще не народженої дитини. Виходячи з цього, він доходить висновку, що умисне умертвіння плоду віком понад 22 тижні за відсутності медичних показань має визнаватися вбивством [17, с. 32].

Ми не будемо детально розглядати питання, із якого моменту людина дійсно

починає жити. Його вирішення лежить поза межами наших можливостей, і не включено, що і можливостей медицини. Ми підтримуємо домінуючу в теорії кримінального права точку зору, відповідно до якої початком життя людини слід вважати початок фізіологічних пологів, у тому числі передчасних або штучних. Саме в цей момент є можливість позбавити життя дитину як окрему істоту, не заподіюючи при цьому фізичної шкоди її матері. Якщо ж вважати, що людина має право на життя з моменту її повного вигнання або витягнення з утроби матері, то як у такому випадку кваліфікувати дії, спрямовані на знищення плоду в процесі пологів, коли він ще не повністю вигнаний або витягнений з організму матері?

На наш погляд, закріплені в чинному законодавстві положення щодо початку життя людини потребують свого переосмислення і змін. Так, суттєві вади має вищезгаданий Закон України «Про охорону дитинства», зокрема, неправильним і некоректним ми вважаємо положення Закону про те, що, якщо дитина народилася живою, але нежиттєздатною, вона не має право на життя. У цій частині вони суперечать ст. 27 Конституції України, згідно з якою кожна людина має невід'ємне право на життя.

Об'єктивна сторона умисного вбивства включає в себе три обов'язкові ознаки: 1) діяння, яке полягає в посяганні на життя іншої людини; 2) наслідок у вигляді біологічної смерті потерпілого; 3) причинний зв'язок між діянням та наслідком.

Загальновизнаною у науковій літературі є думка про те, що діяння при вбивстві може мати форму дії або бездіяльності. Вбивства, як правило, вчинюються шляхом фізичних (енергетичних) дій, направлених на порушення функцій або анатомічної цілісності життєво важливих органів іншої людини. Злочинні дії особи, яка вчиняє вбивство, за формою прояву можуть бути різноманітними із докладанням власних фізичних зусиль особи без будь-яких засобів та знарядь або можуть відбуватись із застосуванням мускульної сили і одночасного використання знарядь, що посилюють цю силу і полегшують вбивство.

Разом з тим вбивство може вчинюватися і шляхом психічного впливу на потерпілого – зокрема, шляхом заподіяння йому психічної травми, яка може викликати раптову зупинку серця. Схиляння особи, яка не усвідомлює характер і значення своїх дій, внаслідок малолітства, психічних вад чи інших причин (наприклад, через гіпнотичний вплив), до позбавлення життя самої себе також відноситься до даного способу вбивства. Посереднім виконавцем вбивства буде визнаватися особа, яка використала для вчинення вбивства тих, хто не визнається суб'єктом злочину.

Вбивство може бути вчинено і шляхом бездіяльності. Бездіяльність – це пасивна форма поведінки особи, що полягає у не вчиненні нею конкретної дії (дій), які вона повинна була і могла вчинити в конкретних умовах. Вбивство шляхом бездіяльності має місце у випадках, коли винний не виконав дій, які б відвернули настання смерті потерпілого, хоча в даній конкретній ситуації міг і повинен був виконати такі дії.

Другою обов'язковою ознакою об'єктивної сторони умисного вбивства, як ми вже зазначали, є наслідок у вигляді біологічної смерті потерпілого. Відповідно до ст. 15 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» від 16.07.1999 року людина вважається померлою з моменту, коли встановлена смерть її мозку. Смерть мозку означає повну і незворотну втрату всіх його функцій [20].

Від біологічної смерті потрібно відрізняти так звану клінічну смерть, коли, не дивлячись на припинення дихання та серцебиття, протягом дуже короткого часу життя в організмі не припиняється, і його життєздатні функції можуть бути поновлені.

Вбивство як юридична конструкція передбачає матеріальний склад, що обумовлює те, що відповідальність за нього настає лише тоді, коли між діянням особи і наслідками у вигляді смерті потерпілого існує причинний зв'язок. Питання причинного (або причинного) зв'язку при вбивстві носить дискусійний характер. Переважно це пов'язується з наявністю різних концепцій причинного зв'язку. Найбільш поширеною

теорією такого зв'язку у кримінальному праві України є так звана «теорія необхідного спричинення». Екстраполяція її положень на конструкцію вбивства дозволяє вченим стверджувати, що смерть повинна бути необхідним і закономірним результатом діяння, вчиненого особою, яку звинувачують у злочині. Якщо це діяння буде тільки однією з умов настання смерті і, отже, смерть є випадковим, а не закономірним результатом відносно діяння, можлива констатація відсутності складу злочину, або наявність іншого складу злочину, або замаху на вбивство [11, с. 127].

Найбільш типовим для вбивства є прямий (безпосередній) зв'язок. Наприклад, постріл у потерпілого тягне за собою його смерть. Значно складніше буває встановити причинний зв'язок, коли він носить непрямий (опосередкований) характер, і тут серед теоретиків немає одностайності.

Окремі науковці висловлюють думку, що при вбивстві не є обов'язковим безпосередній характер причинного зв'язку між діянням та наслідком. Наприклад, С.Д. Шапченко та С.С. Яценко, коментуючи ст. 115 КК, пишуть: «Причинний зв'язок між діянням і наслідком при умисному вбивстві може бути як прямим (безпосереднім), так і опосередкованим іншими обставинами. Зокрема, впливом певних природних процесів, діяннями третіх осіб, поведінкою самого потерпілого» [15, с. 218]. Опосередкований характер причинного зв'язку при вбивстві допускають С.Д. Бережний [2, с. 57], Н.А. Дідківська [4, с. 84], М.П. Короленко [9, с. 29] та інші.

На наш погляд, причинний зв'язок при умисному вбивстві може носити непрямий характер: про це беззаперечно свідчить судово-практика. При цьому, якщо буде встановлений причинний зв'язок між діянням винного та наслідком у вигляді смерті потерпілого, то відповідно до абз. 2 п. 22 постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07.02.2003 року № 2, тривалість часу, що минув з моменту заподіяння ушкодження до настання смерті потерпілого, для кваліфікації злочину як умисного вбивства значення не має [19].

Суб'єктом умисного вбивства при обтяжуючих обставинах є фізична осудна особа, якій до вчинення злочину виповнилося 14 років. Дана вікова межа є винятком із загального правила (відповідно до якого кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16 років) і встановлюється для злочинів, вичерпний перелік яких наводиться в ч. 2 ст. 22 КК. Серед них, зокрема, є і умисне вбивство (ст. 115 КК). Встановлення законодавцем зниженого віку кримінальної відповідальності за умисні вбивства обґрунтовується, перш за все, винятковою тяжкістю наслідків у вигляді смерті людини, а також здатністю в 14 років розуміти суспільну небезпеку позбавлення життя іншої людини.

Зі суб'єктивної сторони умисне вбивство при обтяжуючих обставинах може вчинюватися як з прямим умислом (коли особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачає його суспільно небезпечний наслідок у вигляді смерті іншої людини і бажає настання такого наслідку), так і з непрямым (коли особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачає його суспільно небезпечний наслідок у вигляді смерті іншої людини і хоча не бажає настання такого наслідку, але свідомо припускає його настання).

При цьому замах на умисне вбивство при обтяжуючих обставинах може бути, вчинено лише з прямим умислом (абз. 2 п. 4 постанови Пленуму ВСУ 07.02.2003 року № 2) [19].

Відповідно до п. 23 постанови, питання про умисел необхідно вирішувати виходячи із сукупності всіх обставин вчиненого діяння, зокрема, враховувати спосіб, знаряддя, кількість, характер і локалізацію поранень та інших тілесних ушкоджень, причини припинення злочинних дій, поведінку винного і потерпілого, що передувала події, їх стосунки [19].

Мотив і мета у складі умисного вбивства можуть мати обов'язковий або факультативний характер. Зокрема, мотив або (та) мета є обов'язковими характеристиками суб'єктивної сторони умисного вбивства з корисливих мотивів (п. 6 ч. 2 ст. 115 КК), з

хуліганських мотивів (п. 7 ч. 2 ст. 115 КК), умисного вбивства особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку (п. 8 ч. 2 ст. 115 КК), умисного вбивства з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення (п. 9 ч. 2 ст. 115 КК), умисного вбивства, поєданого із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом (п. 10 ч. 2 ст. 115 КК), умисного вбивства з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості (п. 14 ч. 2 ст. 115 КК). Деякі вчені, зокрема В.О. Навроцький [14, с.151], відносять до обставин, які характеризують мотив і мету злочину ще й ту, яка передбачена п. 11 ч. 2 ст. 115 КК – умисне вбивство, вчинене на замовлення.

Суд зобов'язаний встановлювати мотив і мету у кожному випадку умисного вбивства. По-перше, мотив або (та) мета можуть вплинути на кваліфікацію вчиненого (в тому числі – як негативна ознака складу злочину); по-друге, мотив і мета можуть враховуватись при визначенні заходу кримінально-правового впливу.

Таким чином, умисне вбивство, як типова юридична конструкція, включає такі обов'язкові характеристики: а) безпосередній об'єкт – ним є життя іншої людини; б) об'єктивну сторону – вона включає в себе: діяння (дія або бездіяльність), наслідок (у вигляді біологічної смерті людини), і причинний зв'язок між діянням та наслідком; в) суб'єкт – ним є осудна особа, яка до вчинення умисного вбивства при обтяжуючих обставинах досягла 14 років; г) суб'єктивну сторону – обов'язковим її елементом є вина у формі умислу (прямого чи непрямого), а в окремих випадках також мотив і (або) мета умисного вбивства.

Як зазначають С.Д. Шапченко та С.С. Яценко [15, с. 220], специфічними (видовими) ознаками юридичного складу умисного вбивства при обтяжуючих обставинах, передбаченого ч. 2 ст. 115 КК, є: а) наявність принаймні однієї з обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК; б) відсутність відповідних ознак складів злочинів, передбачених ст. 112, ст. 348, ст. 379, ст. 400, ч. 4 ст. 404, ч. 2 ст. 438, ст. 443 КК; в) відсутність

пом'якшуючих обставин, передбачених ст.ст. 116-118 КК.

У принципі погоджуючись з цими науковцями, відзначимо, що їх позиція не узгоджується з тенденціями судової практики у частині кваліфікації умисних вбивств так званих «спеціальних» потерпілих. Відповідно до абз. 5 п. 12 Постанови Пленуму ВСУ від 07.02.2003 року № 2 [19] в окремих випадках, коли умисне вбивство так званих спеціальних потерпілих або замах на нього вчинені за інших, крім п. 8, обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК, дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 КК. На нашу думку, такий підхід Пленуму порушує не тільки сформульоване у кримінально-правовій доктрині правило подолання конкуренції загальної спеціальної норм, а й суперечить конституційному принципу про неможливість подвійної відповідальності за одне й те саме діяння.

Висновки

Умисне вбивство, як типова юридична конструкція, включає такі обов'язкові характеристики: а) безпосередній об'єкт – ним є життя іншої людини; б) об'єктивну сторону – вона включає в себе: діяння (дія або бездіяльність), наслідок (у вигляді біологічної смерті людини), і причиновий зв'язок між діянням та наслідком; в) суб'єкт – ним є осудна особа, яка до вчинення умисного вбивства при обтяжуючих обставинах досягла 14 років; г) суб'єктивну сторону – обов'язковим її елементом є вина у формі умислу (прямого чи непрямого), а в окремих випадках також мотив і (або) мета умисного вбивства.

Обов'язковими характеристиками кваліфікованого складу умисного вбивства, можуть вважатись: а) наявність принаймні однієї з обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК; б) відсутність пом'якшуючих обставин, передбачених ст. ст. 116-118 КК.

Література

1. Американская конвенция о правах человека принятая Межамериканской конференцией по правам человека 22.11.1969 года в Сан-Хосе (вступила в силу 18.07.1978 года) // Неофициальный перевод с англий-

ского [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/instree/Rzoas3con.html>

2. Бережний С.Д. Відповідальність за умисне вбивство з корисливих мотивів за кримінальним законодавством України: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / С.Д. Бережний. – К., 2009. – 217 с.

3. Бородин С.В. Преступления против жизни / С.В. Бородин. – М.: Юристъ, 1999. – 356 с.

4. Дідківська Н.А. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Н.А. Дідківська. – К., 2005. – 252 с.

5. Домбровська О.В. Теоретичні проблеми кримінально-правової охорони життя людини / Домбровська О.В. // Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи: матер. наук.-практ. конф. [Харків] 22-23 квітня 2004 р. / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – К.- Х.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 42-44.

6. Інструкція про визначення критеріїв живонародженості, мертвонародженості та перинатального періоду затверджена Наказом міністерства охорони здоров'я України від 19.02.1996 року № 31 // Дитинство в Україні: Права, гарантії, захист (Збірник документів). Частина 1. – К., 1998. – С. 115-117.

7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>

8. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів проти особи і власності / М.Й. Коржанський. – К.: Юрінком, 1996. – 144 с.

9. Короленко М.П. Кваліфікація умисних вбивств за обтяжуючих обставин: монографія / М.П. Короленко. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – 172 с.

10. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. для студ. юрид. вузів і ф-тів / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.О. Беньківський [та ін.]; за ред. П.С. Матишевського, П.П. Андрушка, С.Д. Шапченка. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 508 с.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню особливостей юридичного складу умисного вбивства при обтяжуючих обставинах, акцентовано увагу на проблемних аспектах об'єктивних і суб'єктивних ознаках даного складу злочину. Встановлено, що обов'язковими характеристиками кваліфікованого складу умисного вбивства, можуть вважатись: а) наявність принаймні однієї з обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України; б) відсутність пом'якшуючих обставин, передбачених ст. ст. 116-118 КК України.

SUMMARY

The article is investigated to research of the features of legal structure of intentional murder with aggravating circumstances. Attention is focused on the problematic aspects of objective and subjective signs of this offense. Established, that the binding characteristics of qualified intentional murder be considered: a) the presence of at least one of the aggravating circumstances, provided part 2 article 115 of the Criminal Code of Ukraine; b) no mitigating of circumstances, provided articles 116-118 of the Criminal Code of Ukraine.

11. Кримінальне право. Особлива частина: підручник / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько [та ін.]; відпов. ред. Шакун В.І. – К.: НАВСУ – «Правові джерела», 1998 – 896 с.

12. Международные акты о правах человека: Сборник документов. – М.: Издательство НОРМА, 2000. – 784 с.

13. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій / В.О. Навроцький. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 771 с.

14. Навроцький В.О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації / В.О. Навроцький. – К.: Атіка, 1999. – 464 с.

15. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / [Александров Ю.В., Андрушко П.П., Антипов В.І. [та ін.]; за ред. С.С. Яценка. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: А.С.К., 2005. – 848 с.

16. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. – Том 1 / Андрушко П.П., Арсенюк Т.М., Бантишев О.Ф. [та ін.]; за заг. ред. Андрушка П.П., Гончаренка В.Г., Фесенка Є.В. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 964 с.

17. Попов А.Н. Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах / А.Н. Попов. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. – 465 с.

18. Про охорону дитинства: Закон України № 2402-III від 26.04.2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.

19. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: постанови Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 року № 2 // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упорядники В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – С. 202-213.

20. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини: Закон України № 1007-XIV від 16.07.1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 41. – Ст. 377.

21. Сташис В.В. Личность – под охраной уголовного закона (Глава III Уголовного кодекс Украины с научно-практическим комментарием) / Сташис В.В., Бажанов М.И. – Симферополь: Таврида, 1996. – 236 с.